

Sygn. akt III AUa 75/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 września 2015 r.

Sąd Apelacyjny w Łodzi III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w składzie:

Przewodniczący: SSA Jacek Zajązkowski

Sędziowie: SSA Mirosław Godlewski

SSA Joanna Baranowska (spr.)

Protokolant: st. sekr. sąd. Patrycja Stasiak

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 23 września 2015 r. w Ł.

sprawy **T. W.**

przeciwko **Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w T.**

o wypłatę odsetek

na skutek apelacji T. W.

od wyroku Sądu Okręgowego w Piotrkowie Trybunalskim

z dnia 7 listopada 2014 r. sygn. akt V U 434/14

oddala apelację.

Sygn. akt III AUa 75/15

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 18 lutego 2014 roku Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w T. odmówił T. W. wypłaty odsetek za opóźnienie w wypłacie emerytury.

Od powyższej decyzji wniósł odwołanie w dniu 25 lutego 2014 roku T. W..

ZUS wnosił o oddalenie odwołania.

Wyrokiem z dnia 7 listopada 2014 roku w sprawie sygn. akt VU 434/14 Sąd Okręgowy w Piotrkowie Trybunalskim oddalił odwołanie.

Powyższe rozstrzygnięcie zapadło na tle następująco ustalonego przez Sąd pierwszej instancji stanu faktycznego:

T. W., urodzony w dniu (...), złożył w dniu 27 czerwca 2011 roku wniosek o przyznanie prawa do emerytury. Do wniosku o emeryturę wnioskodawca nie załączył świadectwa pracy w warunkach szczególnych, z którego wynikałoby, że pracował on w takich warunkach w okresie od 7 lipca 1971 roku do 31 grudnia 1990 roku w Fabryce (...) w R..

Decyzją z dnia 19 sierpnia 2011 roku Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w T. odmówił T. W. prawa do emerytury uznając, że nie legitymuje się on co najmniej 15-letnim stażem pracy w szczególnych. Sąd Okręgowy w Piotrkowie Trybunalskim uwzględnił odwołanie wnioskodawcy od powyższej decyzji i wyrokiem z dnia 15 października 2012 roku,

wydanym w sprawie VU 1005/11, przyznał wnioskodawcy prawo do emerytury poczynając od dnia 1 czerwca 2011 roku. Wydając przedmiotowy wyrok Sąd Okręgowy przyjął, że wnioskodawca pracował w warunkach szczególnych w okresie od 7 stycznia 1972 roku do 31 grudnia 1998 roku. Ustalając, czy wnioskodawca posiada 15-letni staż pracy w warunkach szczególnych Sąd oparł się na zeznaniach świadków H. B., K. K., R. K., B. R., J. W., zeznaniach wnioskodawcy oraz opinii biegłego z zakresu (...). W wyroku Sąd Okręgowy nie orzekł o odpowiedzialności organu rentowego za opóźnienie w ustaleniu i wypłacie emerytury.

Od powyższego wyroku wniósł apelację organ rentowy. Apelacja ta została oddalona przez Sąd Apelacyjny w Łodzi wyrokiem z dnia 11 września 2013 roku, wydanym w sprawie III AUa 1752/12. W wyroku Sąd Apelacyjny nie orzekł o odpowiedzialności organu rentowego za opóźnienie w ustaleniu i wypłacie emerytury.

W dniu 3 grudnia 2013 roku ZUS zwrócił się do Sądu Apelacyjnego w Łodzi o wypożyczenie akt rentowych wnioskodawcy. Akta rentowe wpłynęły do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w T. w dniu 11 grudnia 2013 roku.

Wykonując wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 11 września 2013 roku ZUS decyzją z dnia 2 stycznia 2014 roku przyznał T. W. prawo do emerytury i wypłacił należne wyrównanie za okres od 1 czerwca 2011 roku do 31 stycznia 2014 roku bez ustawowych odsetek od kwoty wyrównania.

Od powyższej decyzji odwołał się w dniu 5 lutego 2014 roku wnioskodawca, wnosząc o wypłatę ustawowych odsetek za zwłokę w wypłacie emerytury za okres od 1 czerwca 2011 roku do 31 stycznia 2014 roku. Odwołanie ZUS potraktował jako wniosek o przyznanie odsetek i po jego rozpoznaniu wydał zaskarżoną w niniejszej sprawie decyzję z dnia 18 lutego 2014 roku.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy uznał odwołanie za bezzasadne i poczynił następujące rozważania prawne:

Zgodnie z art. 118 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jedn. Dz. U. z 2013r. poz. 1440 ze zm.) organ rentowy jest zobowiązany wydać decyzję w sprawie prawa do świadczenia lub ustalenia jego wysokości po raz pierwszy w ciągu 30 dni od wyjaśnienia ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania tej decyzji (z uwzględnieniem ust. 2 i 3 oraz art. 120). Przez wyjaśnienie ostatniej niezbędnej okoliczności należy rozumieć rozstrzygnięcie ostatniej kwestii koniecznej dla ustalenia uprawnień (lub ich braku) osoby występującej z wnioskiem o przyznanie świadczenia. Na gruncie stosowania powyższego przepisu przyjmowało się iż określony w nim 30-dniowy termin, po upływie którego organ rentowy obowiązany jest do zapłaty odsetek, należy liczyć od daty wyroku sądu, którym prawomocnie ustalono prawo do tego świadczenia (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 kwietnia 2004 roku, III UA 1/04, OSNP 2004/23/406).

W świetle powyższych unormowań Sąd Okręgowy podkreślił, że wyjaśnienie okoliczności niezbędnych do wydania decyzji należy do organu rentowego. Nie zmienia tego faktu wejście w życie od dnia 1 lipca 2004 roku art. 118 ust. 1a ustawy. Przepis ten ma bowiem wąski zakres przedmiotowy. Jego wykładnia systemowa prowadzi do wniosku, że na potrzeby ustalenia odpowiedzialności organu rentowego z tytułu opóźnienia w ustaleniu lub wypłacie świadczeń, sens wyrażonej w tym przepisie normy prawnej jest następujący: „Za dzień wyjaśnienia ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji, uznaje się również dzień wpływu prawomocnego orzeczenia, o ile za nie ustalenie tych okoliczności odpowiedzialności nie ponosi organ rentowy” (tak: K. Ś. artykuł w Przeglądzie Sądowym 2006/2/94). Podobnie wypowiedział się Trybunał Konstytucyjny w uzasadnieniu wyroku z dnia 11 września 2007 roku w sprawie P 11/07, OTK-A 2007/8/97, w którym stwierdził, że przepis art. 118 ust. 1a jest zgodny z Konstytucją, ale tylko pod warunkiem ściśle określonej jego interpretacji. Ma on być rozumiany w ten sposób, że za dzień wyjaśnienia ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji uznaje się dzień wpływu prawomocnego orzeczenia tylko w sytuacji, gdy za nieustalenie tych okoliczności nie ponosi odpowiedzialności organ rentowy. W związku z tym w sytuacji, gdy uprawniony występuje z roszczeniem o zapłatę odsetek, obowiązkiem sądu jest ustalenie, czy za opóźnienie w ustaleniu lub wypłacie świadczenia odpowiedzialność ponosi organ rentowy.

Sąd Okręgowy podniósł, że poza sporem pozostaje, iż Zakład Ubezpieczeń Społecznych przyznał wnioskodawcy T. W. prawo do emerytury i wypłacił mu należne wyrównanie za okres od 1 czerwca 2011 roku do 31 stycznia 2014 roku na podstawie decyzji z dnia 2 stycznia 2014 roku, a zatem w terminie 30 dni od dnia wpływu do ZUS akt rentowych po wydaniu przez Sąd Apelacyjny w Łodzi wyroku z dnia 11 września 2013 roku w sprawie III AUa 1752/12, którym to wyrokiem została oddalona apelacja organu rentowego od wyroku Sądu Okręgowego w Piotrkowie Trybunalskim z dnia 11 września 2013 roku w sprawie VU 1005/11 przyznającego wnioskodawcy prawo do emerytury (tj. od dnia 11 grudnia 2013 roku). Dodatkowo wskazał, iż zgodnie z art. 85 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych (tekst jedn. Dz. U. z 2013r. poz. 1442 ze zm.), jeżeli ZUS – w terminach przewidzianych w przepisach określających zasady przyznawania i wypłacania świadczeń pieniężnych z ubezpieczeń społecznych lub świadczeń zleconych do wypłaty na mocy odrębnych przepisów albo umów międzynarodowych – nie ustalił prawa do świadczenia lub nie wypłacił tego świadczenia, jest obowiązany do wypłaty odsetek od tego świadczenia w wysokości odsetek ustawowych określonych przepisami prawa cywilnego. Nie dotyczy to przypadku, gdy opóźnienie w przyznaniu lub wypłaceniu świadczenia jest następstwem okoliczności, za które ZUS nie ponosi odpowiedzialności. W świetle okoliczności faktycznych przedmiotowej sprawy nie sposób, zdaniem Sądu Okręgowego, przyjąć, iż opóźnienie w przyznaniu wnioskodawcy emerytury jest następstwem okoliczności, za które ZUS ponosi odpowiedzialność. Do wniosku o emeryturę z dnia 27 czerwca 2011 roku T. W. nie załączył wystarczających dowodów na potwierdzenie, że posiada on wymagany dla nabycia prawa do emerytury w obniżonym wieku, co najmniej 15-letni staż pracy w warunkach szczególnych. Zgodnie zaś z obowiązującym w dacie złożenia wniosku o emeryturę rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 roku w sprawie postępowania o świadczenia emerytalno-rentowe i zasady wypłaty tych świadczeń (Dz. U. Nr 10, poz. 49 ze zm.) środkiem dowodowym, stwierdzającym okresy zatrudnienia były pisemne zaświadczenia zakładów pracy wydane na podstawie posiadanych dokumentów, oraz legitymacje ubezpieczeniowe, a także inne dowody z przebiegu ubezpieczenia przy czym jeżeli pracownik ubiega się o przyznanie emerytury z tytułu zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, zaświadczenie zakładu pracy powinno stwierdzać charakter i stanowisko pracy w poszczególnych okresach oraz inne okoliczności, od których jest uzależnione przyznanie takiej emerytury lub renty. Wnioskodawca składając wniosek o emeryturę nie przedłożył zaś świadectwa pracy w warunkach szczególnych. Co prawda wnioskodawca w oparciu o § 22 ww. rozporządzenia na potwierdzenie omawianego okresu zatrudnienia przedstawił zeznania świadków B. R. i H. B., jednakże okoliczność ta nie może prowadzić do przyjęcia, że opóźnienie w przyznaniu prawa do emerytury powstało z winy ZUS. Brak świadectwa pracy w warunkach szczególnych nie wyklucza bowiem dokonania ustalenia zatrudnienia w warunkach szczególnych innymi środkami dowodowymi, jednakże ustalenie takie możliwe jest dopiero w toku postępowania sądowego. Ograniczenia dowodowe zawarte w ww. rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 roku, a obecnie w rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 11 października 2011 roku w sprawie postępowania o świadczenia emerytalno-rentowe (Dz. U. Nr 237, poz. 1412), nie obowiązując bowiem w toku postępowania przed sądem ubezpieczeń społecznych.

Sąd Okręgowy podkreślił również, że Sąd Okręgowy wydając wyrok w dniu 15 października 2012 roku w sprawie VU 1005/11, którym przyznał wnioskodawcy prawo do emerytury poczynając od dnia 1 czerwca 2011 roku przyjął, że pracował on w warunkach szczególnych w okresie od 7 stycznia 1972 roku do 31 grudnia 1998 roku nie tylko w oparciu o zeznania świadków B. R. i H. B., ale także zeznania K. K., J. W. oraz R. K., a więc świadków zgłoszonych przez wnioskodawcę dopiero w toku postępowania sądowego. Dodatkowo Sąd celem dokonania powyższych ustaleń dopuścił dowód z opinii biegłego z zakresu (...). Dopiero zatem dogłębne przeprowadzenie przez Sąd postępowania dowodowego pozwoliło na ustalenie, że wnioskodawca pracował w warunkach szczególnych w okresie od 7 stycznia 1972 roku do 31 grudnia 1998 roku.

Nie można zatem przyjąć, że opóźnienie w przyznaniu wnioskodawcy emerytury jest następstwem okoliczności zawinionych przez organ rentowy. Skoro bowiem ZUS nie dysponował wystarczającym materiałem dowodowym na potwierdzenie faktu posiadania przez wnioskodawcę co najmniej 15-letniego stażu pracy w warunkach szczególnych, to nie mógł przyznać wnioskodawcy prawa do emerytury.

Konkludując Sąd Okręgowy uznał, że nie było podstaw do wypłaty wnioskodawcy przez organ rentowy odsetek za opóźnienie w wypłacie emerytury.

Apelację od powyższego rozstrzygnięcia wywiódł ubezpieczony zaskarżając wyrok w całości i zarzucając naruszenie przepisów prawa materialnego poprzez dokonanie ich błędnej wykładni tj. art.118 § 1-3, art. 124 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, art. 1481 § 1 k.c. oraz poprzez niezastosowanie nadto dokonanie nietrafnej oceny zebranego materiału dowodowego poprzez pominięcie terminu wymagalności roszczenia wynikającego z wyroku zakreślającą datę od której należy świadczenie naliczyć. Wskazał, że ZUS wydał decyzję o przyznaniu emerytury z datą wsteczną zakreśloną przez Sąd w wyroku, zaś Sąd nietrafnie ocenił powody realizacji świadczenia po upływie kilkunastu miesięcy od daty złożenia wniosku. Zdaniem apelującego Sąd Okręgowy pominął fakt, że wskazana we wniosku sytuacja pracownicza wnioskodawcy kwalifikowała jego pracę do wykazu prac uznawanych za szczególne w rozumieniu przepisów o wcześniejszych emeryturach. W konkluzji wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i uznanie roszczenia w zakresie wymagalności odsetek oraz kosztów postępowania ewentualnie o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Apelacyjny w Łodzi zważył, co następuje:

Apelacja podlegała oddaleniu.

W istocie wszystkie zarzuty apelacji zmierzają do wytknięcia Sądowi I instancji naruszenia prawa materialnego. Zarzuty te są niezasadne.

Na wstępie wskazać należy, że kwestia odsetek należnych od nieterminowo zrealizowanych świadczeń w zakresie prawa ubezpieczeń społecznych została na potrzeby tego prawa uregulowana wyczerpująco, bez możliwości odwoływania się, poza kwestią wysokości odsetek, do przepisów prawa cywilnego. Niedopuszczalna jest analogia z art. 481 k.c. i 476 k.c. (uchwała SN z dnia 11 września 1991r., II UZP 11/91, OSP 1992/7/147). Nie tyle jest istotny fakt opóźnienia organu rentowego w wypłacie świadczenia, co przyczyny, które je spowodowały. Organ rentowy nie ma obowiązku wypłaty odsetek, jeżeli przyczyna opóźnienia nie jest spowodowana przyczyną leżącą po jego stronie. Zgodnie bowiem z art. 85 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, jeżeli organ rentowy - w terminach przewidzianych w przepisach określających zasady przyznawania i wypłacania świadczeń pieniężnych z ubezpieczeń społecznych lub świadczeń zleconych do wypłaty na mocy odrębnych przepisów albo umów międzynarodowych - nie ustalił prawa do świadczenia lub nie wypłacił tego świadczenia, jest obowiązany do wypłaty odsetek od tego świadczenia w wysokości odsetek ustawowych określonych przepisami prawa cywilnego. Nie dotyczy to przypadku, gdy opóźnienie w przyznaniu lub wypłaceniu świadczenia jest następstwem okoliczności, za które organ rentowy nie ponosi odpowiedzialności. Powołany przepis stanowi podstawę materialnoprawną rozstrzygnięcia o odsetkach należnych od organu rentowego również w odniesieniu do rent i emerytur. Zawiera on kompleksową regulację przesłanek nabycia przez ubezpieczonych prawa do odsetek od świadczeń z ubezpieczeń społecznych, przyznanych z naruszeniem przez organ rentowy obowiązujących terminów (por. uzasadnienie uchwały SN z dnia 24 marca 2011r., I UZP 2/11, M.P.P. 2011/9/493). Tylko odnośnie terminów do ustalania świadczeń art. 85 ust. 1 ustawy systemowej odsyła do przepisów określających zasady ich przyznawania, co w przypadku emerytur i rent oznacza odniesienie się do art. 118 ustawy emerytalnej. Zgodnie natomiast z art.118 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS organ rentowy wydaje decyzję w sprawie prawa do świadczenia lub ustalenia jego wysokości po raz pierwszy w ciągu 30 dni od wyjaśnienia ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania tej decyzji, z uwzględnieniem ust. 2 i 3 oraz art. 120. Jednak w razie ustalenia prawa do świadczenia lub jego wysokości orzeczeniem organu odwoławczego (przede wszystkim sądu ubezpieczeń społecznych) za dzień wyjaśnienia ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji uważa się również dzień wpływu prawomocnego orzeczenia organu odwoławczego, jeżeli organ rentowy nie ponosi odpowiedzialności za nieustalenie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji (art.118 ust.1a)

Jak wynika z przytoczonego brzmienia art. 85 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, a contrario, odpowiedzialność odsetkowa ZUS powstaje wówczas, gdy opóźnienie jest następstwem, za które organ rentowy ponosi odpowiedzialność. W orzecnictwie utrwalony został pogląd, że zawarte w art. 85 ust. 1 ustawy określenie: "nie ustalił prawa do świadczenia" oznacza zarówno nie wydanie w terminie decyzji przyznającej świadczenie, jak i wydanie decyzji odmawiającej przyznania świadczenia, mimo spełnienia warunków do jego uzyskania, a zatem w tym ostatnim wypadku chodzi o sytuacje, w których organ rentowy odmawiając przyznania świadczenia naruszył

przepisy prawa materialnego określające przesłanki nabycia prawa do świadczenia pieniężnego z ubezpieczenia społecznego, przy czym dla powstania obowiązku wypłaty odsetek konieczne jest stwierdzenie naruszenia prawa przez organ rentowy prawomocnym wyrokiem sądu zmieniającym decyzję organu rentowego i przyznającym prawo do tego świadczenia (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 sierpnia 1998 r., II UKN 171/98, OSNP 1999 nr 16, poz. 521; z dnia 9 marca 2001 r., II UKN 402/00, OSNAPiUS 2002 nr 20, poz. 501, z dnia 15 września 2011r., II UK 22/11, LEX nr 1109360). Ustawowe określenie „okoliczności, za które Zakład nie ponosi odpowiedzialności” oznacza, że ZUS jest zobowiązany do uiszczenia odsetek od należności głównej wtedy, gdy można mu przypisać winę w uchybieniu terminowi, a w szczególnych wypadkach także, gdy opóźnienie jest konsekwencją zdarzeń niezawinionych (por. wyrok z dnia 9 marca 2001r., II UKN 402/00, OSNP 2002/20/501, wyrok z dnia 7 października 2004r., II UK 485/03, OSNP 2005/10/147, wyrok z dnia 21 kwietnia 2009r., I UK 345/08, OSNP 2010/23-24/293). Dokonując klasyfikacji okoliczności leżących po stronie ZUS, w świetle art. 85 ustawy systemowej, dzieli się je tradycyjnie na błędy w wykładni lub niewłaściwym zastosowaniu prawa oraz błędy w ustaleniach faktycznych, będące skutkiem naruszenia przepisów proceduralnych. Przyjmuje się, że organ rentowy co do zasady ponosi odpowiedzialność, w sytuacji błędnego zastosowania prawa materialnego. W przypadku, gdy na podstawie prawidłowo i kompletnie zebranego materiału dowodowego i po ustaleniu niezbędnych okoliczności organ rentowy wydaje decyzję odmawiającą ustalenia prawa, ponieważ błędnie dokonuje interpretacji obowiązujących regulacji w przedmiotowym stanie faktycznym sąd nie uzupełnia ustaleń faktycznych dokonanych przez organ rentowy. W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że wydanie przez organ rentowy niezgodnej z prawem decyzji odmawiającej wypłaty świadczenia w sytuacji, gdy było możliwe wydanie decyzji zgodnej z prawem oznacza, że opóźnienie jest następstwem okoliczności, za które ten organ ponosi odpowiedzialność, choćby nie można mu było zarzucić niestaranności w wykładni i zastosowaniu prawa (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 stycznia 2005 r., I UK 159/04, OSNP 2005 nr 19, poz. 308, czy wyrok z dnia 14 września 2007 r., III UK 37/07, OSNP 2008 nr 21 - 22, poz. 326). Sądowa kontrola zastosowanych przez ZUS norm prawa materialnego dokonywana jest przez Sąd według stanu prawnego obowiązującego w dniu wydania decyzji.

W rozpoznawanej sprawie brak jest podstaw do stwierdzenia, że ZUS ponosi odpowiedzialność za nieterminową wypłatę świadczeń. Organ rentowy nie ponosi bowiem odpowiedzialności za okoliczności, w wyniku których prawo odwołującego do świadczenia zostało ustalone dopiero w wyniku wydania przez Sąd Okręgowy w Piotrkowie Trybunalskim prawomocnego wyroku. Nie budzi wątpliwości, że celem ustalenia prawa do emerytury koniecznym było przeprowadzenie postępowania dowodowego w zakresie o wiele szerszym niż organ był do tego uprawniony. Ponieważ przyjęta przez ustawodawcę konstrukcja ograniczeń dowodowych nie ma zastosowania w postępowaniu przez sądem rozstrzygającym odwołanie od decyzji organu rentowego, stąd też pełne ustalenie okoliczności prawa do świadczenia nastąpiło w wyniku przeprowadzenia przez Sąd powszechny szeregu dowodów – zeznań świadków, ubezpieczonego, dokumentacji pracowniczej i dowodu z opinii biegłego. Z tej perspektywy wydanie w sprawie decyzji po wydaniu wyroku przez Sąd Okręgowy nastąpiło w ustawowym terminie.

W konkluzji więc wobec stwierdzenia, że ZUS nie ponosi odpowiedzialności za niezrealizowanie w spornym okresie czasu świadczenia, ubezpieczony nie ma prawa do odsetek. Na marginesie jedynie wskazać należy, że Sąd Apelacyjny nie jest w stanie odnieść się do zarzutu naruszenia art. 1481 § 1 k.c., bowiem kodeks cywilny nie zawiera takiej jednostki redakcyjnej.

Mając powyższe na uwadze Sąd Apelacyjny, na podstawie art. 385 k.p.c. oddalił apelację jako bezzasadną.

Przewodniczący: Sędziowie: